



Mötesplatser

*10 TEXTER FÖR STUDIER
OCH FÖRBEREDELSE
INFÖR PREDIKAN*

N²⁰₂₆

BIBEL
SÄLLSKAPET

INLEDNING

Mötesplatser är en hjälp för dig som vill studera bibeltexten till exempel inför en predikan. Du finner texten på grekiska och på svenska från Bibel 2000 och NT2026-projektet. Det finns också en kommentar för fördjupning sammanställd av översättningsdirektor Mikael Winninge.

OM ARBETSMATERIALET FRÅN NT2026

Projekt NT2026 befinner sig i en inledande fas. Mycket handlar om att få primärutkast klara till samtliga nytestamentliga texter. Under resans gång ska texterna successivt flyttas uppåt från nivå 1 till nivå 5. De bibelvetenskapligt skolade primäröversättarna levererar sin första version på nivå 1 och får efter det respons av hela översättarteamet rörande svårigheter och utmaningar i arbetet. Så småningom levereras en andra version och då tar redaktionskommittén över med en detaljerad granskning av texten (nivå 2). På nivå 3 kommer sedan en rad konsulter (till exempel experter i svenska språket, prosaförfattare eller källspråksforskare) in. På nivå 4 får texten status som provöversättning och görs tillgänglig i urval för både allmänhet och utsedda referensgrupper.

Texterna som presenteras i detta studiematerial befinner sig på nivå 1, 2 eller 4. Det är endast texterna från Mark 1 och Fil 2 som har status som provöversättning eftersom de ingår i den så kallade pilotöversättningen (Här börjar evangeliet, 2021). Formuleringarna i pilotöversättningen kommer med stor sannolikhet att förändras något inför publiceringen 2026. Detta innebär i sin tur att övriga texter måste betraktas som ännu mer preliminära. Men just det är en av poängerna med studiematerial, nämligen att du som arbetar med detta materialet bjuds in i processen.

RESPONS OCH DELAKTIGHET

På Bibelsällskapets webbplats hittar du filmer, material och annat som har med översättningsprojektet att göra. På sidan finns även fler texter som du kan läsa redan nu och tycka till om. Alla är välkomna att lämna åsikter via nt2026@bibeln.se.

bibelsallskapet.se/nt2026

Grekiska

¹⁴Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ¹⁵καὶ λέγων ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεῦετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Bibel 2000

¹⁴När Johannes hade blivit fångslad kom Jesus till Galileen och förkunnade Guds budskap ¹⁵och sade: ”Tiden är inne, Guds rike är nära. Omvänd er och tro på budskapet.”

NT2026 provöversättning

¹⁴När Johannes hade utlämnats och fångslats kom Jesus till Galileen och förkunnade Guds evangelium. ¹⁵Han sa: »Tiden är inne och Guds rike är nära. Ändra ert sätt att tänka och var trogna mot evangeliet.«

Översättarkommentar

14. *Ändra ert sätt att tänka.* Alternativt: *Ändra inställning.* Översättningen återger det grekiska ordets innebörd. Det var rimligen så som Markusevangeliets författare och mottagare uppfattade saken. I den hebreiska bibeln (GT) förekommer ofta det mer konkreta bildspråket »vända om«.

15. *var trogna.* Det grekiska verbet handlar om mycket mer än intellektuellt försanthållande. Det handlar om att vara trogen, lojal och att ha tillit.

Grekiska

¹Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ²αὕτη ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. ³καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. ⁴Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέθ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρίδος Δαυὶδ, ⁵ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὖσα ἐγκύω. ⁶Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, ⁷καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλιεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

⁸Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. ⁹καὶ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. ¹⁰καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ¹¹ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ. ¹²καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον, εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ. ¹³καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανόθεν αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ λεγόντων·

¹⁴δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

¹⁵Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους· διέλωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ρῆμα τοῦτο τὸ γεγονός ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. ¹⁶καὶ ἦλθαν σπεύσαντες καὶ ἀνεύραν τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ¹⁷ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ρήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. ¹⁸καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ¹⁹ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ρήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. ²⁰καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Bibel 2000

¹Vid den tiden utfärdade kejsar Augustus en förordning om att hela världen skulle skattskrivras. ²Det var den första skattskrivningen, och den hölls när Quirinius var ståthållare i Syrien. ³Alla gick då för att skattskrivna sig, var och en till sin stad. ⁴Och Josef, som genom sin härkomst hörde till Davids hus, begav sig från Nasaret i Galileen upp till Judeen, till Davids stad Betlehem, ⁵för att skattskrivna sig tillsammans med Maria, sin trolovade, som väntade sitt barn.

⁶Medan de befann sig där var tiden inne för henne att föda, ⁷och hon födde sin son, den förstfödde. Hon lindade honom och lade honom i en krubba, eftersom det inte fanns plats för dem inne i härbärgat.

⁸I samma trakt låg några herdor ute och vaktade sin hjord om natten. ⁹Då stod Herrens ängel framför dem och Herrens härlighet lyste omkring dem, och de greps av stor förfäran. ¹⁰Men ängeln sade till dem: ”Var inte rädda. Jag bär bud till er om en stor glädje, en glädje för hela folket. ¹¹I dag har en frälsare fötts åt er i Davids stad, han är Messias, Herren. ¹²Och detta är tecknet för er: ni skall finna ett nyfött barn som är lindat och ligger i en krubba.” ¹³Och plötsligt var där tillsammans med ängeln en stor himmelsk här som prisade Gud:

¹⁴”Ära i höjden åt Gud och på jorden fred åt dem han har utvalt.”

¹⁵När änglarna hade farit ifrån dem upp till himlen sade herdarna till varandra: ”Låt oss gå in till Betlehem och se det som har hänt och som Herren har låtit oss veta.” ¹⁶De skyndade i väg och fann Maria och Josef och det nyfödda barnet som låg i krubban. ¹⁷När de hade sett det berättade de vad som hade sagts till dem om detta barn. ¹⁸Alla som hörde det häpnade över vad herdarna sade. ¹⁹Maria tog allt detta till sitt hjärta och begrundade det. ²⁰Och herdarna vände tillbaka och prisade och lovade Gud för vad de hade fått höra och se: allt var så som det hade sagts dem.

NT2026 provöversättning

¹Det hände sig vid den tiden att det utgick en förordning från kejsar Augustus om att hela världen skulle skattskrivnas. ²Det var den första skattskrivningen, och den hölls medan Quirinius var ståthållare i Syrien. ³Alla färdades då för att skattskrivna sig, var och en till sin stad. ⁴Också Josef gav sig i väg – från Galileen och staden Nasaret, upp till Judeen och Davids stad, som heter Betlehem, eftersom han tillhörde Davids hus och släkt – ⁵för att skattskrivna sig tillsammans med Maria, sin trolovade, som var gravid. ⁶Men det hände sig, medan de var där, att tiden var inne för henne att föda, ⁷och hon födde sin son, den förstfödde. Hon lindade honom och lade honom i en krubba, eftersom det inte fanns plats för dem i gästrummet.

⁸Också några herdor befann sig i samma område och låg ute och höll noga vakt om natten över sin hjord. ⁹En ängel kom då över dem, Herrens härlighet strålade runt omkring dem, och de blev mycket rädda. ¹⁰Men ängeln sa till dem: »Frukta inte. För jag kommer med goda nyheter till er om en stor glädje som ska gälla hela folket. ¹¹I dag har nämligen en frälsare fötts åt er i Davids stad, och han är Messias, Herren. ¹²Och detta är tecknet för er: ni ska finna ett spädbarn som har lindats och ligger i en krubba.« ¹³Och plötsligt var där tillsammans med ängeln en stor skara av den himmelska hären. De prisade Gud och sa:

¹⁴»Ära åt Gud i höjden och frid på jorden, bland utkorelsens människor.«

¹⁵Och det hände sig, när änglarna hade farit ifrån dem upp till himlen, att herdarna började säga till varandra: »Låt oss gå bort till Betlehem och se vad som faktiskt har hänt, det som Herren har kungjort för oss. ¹⁶De skyndade i väg och fann såväl Maria och Josef som spädbarnet som låg i krubban. ¹⁷När de hade sett det, spred de nyheten om det som hade hänt och hade sagts till dem angående detta barn. ¹⁸Och alla som hörde det förundrade sig över det som omtalades för dem av herdarna. ¹⁹Men Maria bevarade alla dessa ord i sitt minne och funderade över dem. ²⁰Och herdarna vände tillbaka och ärade och prisade Gud för allt vad de hade fått höra och se, precis så som det hade sagts till dem.

Översättarkommentar

1. Formuleringen »Det hände sig« (jfr v 6 och 15) är uppenbarligen Lukas medvetna sätt att imitera den bibliska stilen i Septuaginta (den grekiska översättningen av den hebreiska bibeln). Det åstadkommer ett särskilt intryck hos läsaren och åhöraren, att här följer en berättelse formad i en biblisk tradition av narrativ teologi.

7. Anledningen till att spädbarnet Jesus fick ligga i en krubba är enligt de flesta bibelöversättningar att det »inte fanns plats för dem inne i härbärgen«. Det normala ordet för härbärg är dock *pandocheion*. Det här använda ordet *katalyma* avser antingen ett gästrum i en privatbostad eller ett utrymme för inkvartering i en byggnad, vilken som helst. Logiken bakom detta skulle kunna vara att gästrummet hos Josefs presumtiva släktingar i Betlehem redan var upptaget. Det var inte ovanligt att angränsande utrymmen till en privatbostad också hyste djur som kunde behöva vistas inomhus om natten. Att Jesus skulle ha fötts i ett stall står inte uttryckligen någonstans i Nya testamentet, men traditionen är stark. Föreställningen om ett upptaget gästrum i samma byggnad som ett stall skulle kunna förklara kopplingen.

14. Det är på svenska, till skillnad från flertalet språk, som valet mellan fred och frid måste göras. Frid är det som förekommer i liturgin och ordet kan sägas ha en vidare och djupare innebörd på svenska. En viktig aspekt är att frid (»peace within«) kan råda även under krigstillstånd och oroligheter.

En alternativ formulering kunde vara: »bland utkorade människor«. Den textkritiska frågan om genitiven *eudokias* framför nominativen *eudokia* (så i Karl XII:s bibel: »och menniskiomen en godh vilje«) är numera inte så omtvistad, i synnerhet som konstruktionen »utkorelsens människor« har en tydlig

motsvarighet på hebreiska i samtida judiskt tänkande (Dödahavsrollarna). Det handlar om Guds välbehag och vilja i utväljelsen och utkorandet av vissa människor. Bakom detta ligger tanken om ett slags predestination. Det var ett tvisteämne bland olika judiska grupper under århundradena kring vår tideräknings början. Esseerna betonade predestinationen. Saddukeerna hade enligt Josefos motsatt hållning. Fariseerna föreföll inta en mellanställning, där både utkorelsen (av Gud) och människans fria vilja hade sin plats.

Innehållsligt är lovsången uppbyggd i två delar, där del 2 utgörs av den längre konstruktionen »och frid på jorden bland utkorelsens människor«. Rytmtiskt däremot består lovsången av tre korta delar. För att förena dessa två aspekter hamnar den andra hälften av del 2 på en lägre hierarkisk nivå genom ett extra indrag. Detta ska ju dessutom gå att sjunga i liturgin. Den nu rådande liturgiska kompromissen »bland människor som Gud älskar« är inte helt lyckad innehållsligt. Dels skrivs Gud ut som subjekt, dels är verbet »älskar« alldeles för oprecist.

19. Grundtexten har ordet hjärta, men det är normalt sätet för tankar, reflektion och begrundan. Att »begrunda något i sitt hjärta« (så KB1917) är ett vackert metaforiskt uttryck, men i det hebreiska språket och den septuagintala traditionen står det för sinnet och förståndet. Med andra ord är det inte en metafor. Notera hur NT81 i stället använder ett svenskt idiom och en annan metafor, nämligen att »ta något till sitt hjärta«. Begrundandet kommer först i nästa led. Bevarandet *synetērei* står dock i imperfekt (durativt), så det är med andra ord inte helt naturligt att översätta det med »ta«.

Grekiska

⁶⁰Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπαν· σκληρὸς ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; ⁶¹εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; ⁶²ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; ⁶³τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιῶν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν πνεῦμά ἐστὶν καὶ ζωὴ ἐστὶν. ⁶⁴ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καὶ τίς ἐστὶν ὁ παραδώσων αὐτόν. ⁶⁵καὶ ἔλεγεν· διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρὸς.

⁶⁶Ἐκ τούτου πολλοὶ [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. ⁶⁷εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα· μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ⁶⁸ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος· κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, ⁶⁹καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.

Bibel 2000

⁶⁰Många av hans lärjungar som hörde honom tala sade: ”Det är outhärdligt, det han säger. Vem står ut med att höra på honom?” ⁶¹Jesus, som genast förstod att lärjungarna förargade sig över hans ord, sade till dem: ”Får det här er att vackla? ⁶²Hur blir det då om ni får se Människosonen stiga upp dit där han var förut? ⁶³Det är anden som ger liv, köttet är till ingen hjälp. De ord jag har talat till er är ande och liv. ⁶⁴Men det är några av er som inte tror.” Jesus visste ju från början vilka som inte trodde och vem som skulle förråda honom. ⁶⁵Och han fortsatte: ”Det var därför jag sade er att ingen kan komma till mig om han inte får det som gåva av Fadern.”

⁶⁶Då drog sig många av hans lärjungar tillbaka och ville inte längre följa med honom. ⁶⁷Jesus sade till de tolv: ”Inte vill väl ni också gå er väg?” ⁶⁸Simon Petrus svarade: ”Herre, till vem skulle vi gå? Du har det eviga livets ord, ⁶⁹och vi tror och vi förstår att du är Guds helige.”

NT2026 provöversättning

⁶⁰Många av hans lärjungar hörde det och sa: »Det här talet är kärvt. Vem kan lyssna till honom?» ⁶¹Jesus var medveten om att lärjungarna muttrade om detta och sa till dem: »Tar ni anstöt av det här?» ⁶²Kommer ni fortfarande att göra det om ni får se Människosonen stiga upp dit där han var förut? ⁶³Det är Anden som ger liv, köttet är inte till någon hjälp. De ord jag har talat till er är ande och liv. ⁶⁴Men det finns några bland er som inte tror. « Jesus visste från början vilka som inte trodde och vem som skulle utlämna honom, ⁶⁵och han sa: »Därför sa jag till er att ingen människa kan komma till mig om det inte ges henne av Fadern. « ⁶⁶Efter detta gav sig många av hans lärjungar av och vandrade inte längre med honom. ⁶⁷Då sa Jesus till de tolv: »Inte vill väl ni också ge er av?» ⁶⁸Simon Petrus svarade: »Herre, till vem skulle vi gå? Du har det eviga livets ord, ⁶⁹och vi har kommit att tro och förstå att du är Guds helige.»

Översättarkommentar

62. Den här meningen är ofullständig på grekiska och består enbart av en villkorsbisats utan någon huvudsats. Konstruktionen (med *ean* + konjunktiv i bisatsen) uttrycker ett fall som kommer att inträffa i framtiden eller upprepade gånger. Vad huvudsatsen underförstått ska innehålla bör hämtas från den föregående satsen (»tar ni anstöt«).

65. För att göra den allmänna utsagan könsinkluderande är ordet »människa« tillagt. Det medför på svenska att dativobjektet blir »henne«. (Ordagrant står det: »ingen ... om det inte ges honom«). Alternativet hade varit att använda plural här, men det blir ett större ingrepp och leder till en mindre direkt utsaga: »inga ... om det inte ges dem«.

66. Literalt: »gick ... från till det tidigare«, en semitism med innebörden att de föll ifrån, övergav, vände åter till vad de gjort tidigare och så vidare. Därmed blir det för svagt att bara säga att de »drog sig tillbaka« (B2000, KB1917) eller »drog sig undan« (SFB15).

Grekiska

⁵Τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
⁶ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων
οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο
τὸ εἶναι ἴσα θεῷ,
⁷ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσεν
μορφὴν δούλου λαβών,
ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος·
καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς
ἄνθρωπος
⁸ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν
γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου,
θανάτου δὲ σταυροῦ.
⁹διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν
καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ ὄνομα
τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα,
¹⁰ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ
πάντων γόνα κάμψῃ
ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ
καταχθονίων
¹¹καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι
κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς
εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς.

Bibel 2000

⁵Låt det sinnelag råda hos er som också fanns hos Kristus Jesus. ⁶Han ägde Guds gestalt men vakade inte över sin jämlikhet med Gud ⁷utan avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss. När han till det yttre hade blivit människa ⁸gjorde han sig ödmjuk och var lydig ända till döden, döden på ett kors. ⁹Därför har Gud upphöjt honom över allt annat och gett honom det namn som står över alla andra namn, ¹⁰för att alla knän skall böjas för Jesu namn, i himlen, på jorden och under jorden, ¹¹och alla tungor bekänna att Jesus Kristus är herre, Gud fadern till ära.

NT2026 provöversättning

⁵Ni ska ha det sätt att tänka som också Kristus Jesus hade. ⁶Han ägde Guds gestalt, men betraktade inte sin jämlikhet med Gud som ett byte, ⁷utan avstod allt, tog en tjänares gestalt och blev som en av oss. I mänsklig skepnad ⁸ödmjukade han sig och blev lydig intill döden, döden på ett kors. ⁹Därför har också Gud upphöjt honom över allting annat och gett honom namnet över alla namn, ¹⁰för att i Jesu namn varje knä ska böjas, i himlen, på jorden och under jorden, ¹¹och varje tunga bekänna att Jesus Kristus är herre, Gud fadern till ära.

Översättarkommentar

6. *jämlikhet med Gud*. Ordagrant: *det att vara lik Gud*. Detta och liknande uttryck kunde i samtiden användas om kejsarna i romersk politisk propaganda.

Formuleringen som *ett byte* har sin grund i grekiskans *harpagmos* och kan avse ett »segerbyte« eller »krigsbyte«. Tanken är att Kristus inte betraktade sin jämlikhet med Gud som något att till varje pris hålla fast vid. Annan möjlig översättning: *Kristus sökte inte rycka åt sig likhet med Gud*.

8. *döden på ett kors*. I romerskt perspektiv var detta oerhört förnedrande och skamligt. Fil 2:6–8 beskriver Kristi väg från ära och heder till skam. Efter döden kommer vändningen till upphöjelse och ära, Fil 2:9–11.

9. *namnet över alla namn*. Uttrycket syftar på Gud eget namn. Se 2 Mos 3:14; Jes 45:22–25; jfr Ef 1:21.

Grekiska

Παρέλαβον οὖν τὸν Ἰησοῦν, ¹⁷καὶ βασιτάζων ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου Τόπον, ὃ λέγεται Ἐβραϊστὶ Γολγοθα, ¹⁸ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. ¹⁹ἔγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον·

Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ²⁰τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἐβραϊστὶ, Ῥωμαϊστὶ, Ἑλληνιστὶ. ²¹ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· μὴ γράφῃ· ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν· βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. ²²ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· ὁ γέγραφα, γέγραφα.

²³Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστω στρατιῳτῇ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄραφος, ἐκ τῶν ἀνωθεν ὑφαντός δι' ὄλου. ²⁴εἶπαν οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ [ἡ λέγουσα]· διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.

²⁵Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ. ²⁶Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ· γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. ²⁷εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

²⁸Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤδη πάντα τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει· διψῶ. ²⁹σκεῦος ἔκειτο ὄξους μεστόν· σπόγγον οὖν μεστόν τοῦ ὄξους ὑσώπων περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. ³⁰ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν· τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

³¹Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεργῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν. ³²ἦλθον οὖν οἱ στρατιῳται καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῶ· ³³ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον ἤδη αὐτὸν τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ³⁴ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, καὶ ἐξῆλθεν εὐθὺς αἷμα καὶ ὕδωρ.

³⁵καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία, καὶ ἐκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεῦ[σ]ητε. ³⁶ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὅσπου οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ.

³⁷καὶ ἄλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει· ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

Bibel 2000

¹⁷Jesus bar själv sitt kors ut till den plats som kallas Skallen, på hebreiska Golgota. ¹⁸Där korsfäste de honom tillsammans med två andra, en på var sida med Jesus i mitten. ¹⁹Pilatus hade också låtit skriva ett anslag som sattes upp på korset, och där stod: Jesus från Nasaret, judarnas konung. ²⁰Detta lästes av många judar, eftersom platsen där Jesus korsfästes låg strax utanför staden, och texten var på hebreiska, latin och grekiska. ²¹Men judarnas överstepräster sade till Pilatus: ”Skriv inte: Judarnas konung, utan vad han själv har sagt: Jag är judarnas konung.” ²²Pilatus svarade: ”Vad jag har skrivit, det har jag skrivit.”

²³Soldaterna som hade korsfäst Jesus tog hans kläder och delade upp dem i fyra delar, en på varje soldat. De tog också långskjortan, men den hade inga sömmar utan var vävd i ett enda stycke. ²⁴De sade därför till varandra: ”Vi skär inte sönder den utan kastar lott om vem som skall ha den.” Ty skriftordet skulle uppfyllas: *De delade upp mina kläder mellan sig och kastade lott om min klädnad.*

Jesu död

Det var vad soldaterna gjorde. ²⁵Men vid Jesu kors stod hans mor och hennes syster, Maria som var gift med Klopas och Maria från Magdala. ²⁶När Jesus såg sin mor och bredvid henne den lärjunge som han älskade sade han till sin mor: ”Kvinna, där är din son.” ²⁷Sedan sade han till lärjungen: ”Där är din mor.” Från den stunden hade hon sitt hem hos lärjungen. ²⁸Jesus visste att nu var allt fullbordat, och för att skriftordet skulle uppfyllas sade han:

”Jag är törstig.” ²⁹Där stod ett käril som var fyllt med surt vin. De satte därför en svamp som doppats i det sura vinet på en isopstjälk och förde den till hans mun. ³⁰När Jesus hade fått det sura vinet sade han: ”Det är fullbordat.” Och han böjde ner huvudet och överlämnade sin ande.

³¹Eftersom det var förberedelsedag och kropparna inte fick hänga kvar på korset under sabbaten — det var en stor sabbat — bad judarna Pilatus att de korsfästas benpipor skulle krossas och kropparna tas bort. ³²Soldaterna kom därför och krossade benen på dem som var korsfästa tillsammans med Jesus, först på den ene och sedan på den andre. ³³Men när de kom till Jesus och såg att han redan var död krossade de inte hans ben, ³⁴utan en av soldaterna stack upp sidan på honom med sin lans, och då kom det ut blod och vatten. ³⁵Den som såg det har vittnat om det för att också ni skall tro; hans vittnesbörd är sant, och han vet att han talar sanning. ³⁶Detta skedde för att skriftordet skulle uppfyllas: *Inget ben skall krossas på honom.* ³⁷Och på ett annat ställe heter det: *De skall se på honom som de har genomborrat.*

NT2026 provöversättning

Då tog de med sig Jesus, ¹⁷och han bar själv sitt kors och gick ut till den plats som kallades Skallen, på hebreiska Golgotha. ¹⁸Där korsfäste de honom, och tillsammans med honom två andra, en på vardera sidan med Jesus i mitten. ¹⁹Pilatus lät också skriva ett anslag som sattes upp på korset, och där stod skrivet: »Jesus från Nasaret, judarnas kung.« ²⁰Detta anslag lästes av många judar, för platsen där Jesus korsfästes låg nära staden, och det var skrivet på hebreiska, latin och grekiska. ²¹Judarnas överstepräster sa då till Pilatus: »Skriv inte: 'judarnas kung', utan: 'Den här mannen sa: Jag är judarnas kung.'« ²²Pilatus svarade: »Det jag har skrivit har jag skrivit.«

²³När soldaterna hade korsfäst Jesus tog de hans kläder, även tunikan, och delade upp dem i fyra delar, med en del till varje soldat. Men tunikan saknade sömmar och var vävd i ett stycke uppifrån och ner. ²⁴Därför sa de till varandra: »Vi river väl inte isär den, utan låt oss dra lott om vem den ska tillhöra.« Det skedde för att Skriften skulle uppfyllas: *De delade mina kläder mellan sig och kastade lott om min klädnad.*

Detta gjorde alltså soldaterna, ²⁵men vid Jesu kors stod hans mor, hennes syster, Maria som var gift med Klopas och Maria från Magdala. ²⁶När Jesus nu fick se sin mor och den lärjunge han älskade stå där sa han till sin mor: »Kvinna, se, här är din son.« ²⁷Sedan sa han till lärjungen: »Se, här är din mor.« Och från den stunden tog lärjungen emot henne som en av sina egna.

Jesu död

²⁸Därefter visste Jesus att allt nu var fullbordat och för att uppfylla Skriften sa han: »Jag törstar.« ²⁹Där stod ett kärll fyllt med ättikvin, så de fäste en svamp full med ättikvin runt en isopstjälk och förde den till hans mun. ³⁰När Jesus hade tagit emot ättikvinet sa han: »Det är fullbordat.« Och han sänkte huvudet och överlämnade sin ande.

³¹Eftersom det var förberedelsedag och kropparna därför inte fick hänga kvar på korset över sabbaten – för den här sabbaten var en stor högtidsdag – bad judarna Pilatus att de korsfästas ben skulle krossas och kropparna tas bort. ³²Soldaterna kom då och krossade benen på först den ene och sedan den andre som var korsfäst tillsammans med honom. ³³Men när de kom till Jesus och såg att han redan var död slog de inte sönder hans ben, ³⁴utan en av soldaterna stack honom i sidan med ett spjut, och genast kom det ut blod och vatten. ³⁵Han som såg det har vittnat om det och hans vittnesbörd är sant. Och han vet att han talar sant, för att också ni ska tro. ³⁶Detta skedde för att Skriften skulle uppfyllas: *Inte ett ben ska krossas på honom.* ³⁷Och ett annat skriftställe lyder: *De ska se på honom som de har genomborrat.*

Översättarkommentar

21. Det är tolkningsfråga om allt detta eller bara sista delen (Jag är judarnas kung) utgör citatet. Provöversättningen gör samma tolkning som NO2011, NRSV, NET m.fl.

23. Tunikan var ett slags långskjorta som trädde över huvudet och bars närmast kroppen, till skillnad från manteln, ytterplagget, som sveptes runtom en.

24. Här används verbet *langchanō*, som betyder ungefär »ta emot (gudomlig ledning)« men också »avgöra/välja med hjälp av lott« . I Septuagintatexten senare i versen används i stället *ebalon klēron*, som bokstavligen betyder »de kastade lott« . Det är inte helt lätt att särskilja översättningen av de två uttrycken, men möjligen skulle man kunna använda »låt oss lotta« eller »låt oss dra lott« för det öppnare uttrycket i början av versen.

26. Med tanke på det myckna »se«-språket (inte bara i dessa uttryck) i Johannesevangeliet är det rimligt att förorda översättningen »se, din son«, men då riskerar det att bli märkligt på svenska. Därav av den förtydligande formuleringen »se, här är din son«. Det grekiska ordet *ide* är både uppmärksamhetspåkallande och identifierande.

27. Ordagrant: »tog ... henne till de egna«. Vad det handlar om är följande: »tog ... emot henne som en del av sitt hushåll«, »gjorde ... henne till en del av sitt hushåll«, eller förenklat »tog ... med sig henne hem« .

29. Ättikvinet var en vindryck som hade surnat eller rentav blivit vinäger. Det blandades vanligen med vatten och användes som törstsläckare. Här finns ingen anledning att, som i svensk översättningstradition (övertaget från Luther?), lägga till information om hur svampen doppas i ättikvinet, utan texten är klar nog som den är (och duger uppenbarligen för engelska, norska och danska översättningar).

31. *en stor högtidsdag*. Sabbaten strax före påsk var en särskilt viktig högtidsdag som ofta benämndes som »stor sabbat« .

35. Här passar det – trots ambitionerna med en könsinkluderande översättning – bättre med en mer literal översättning, särskilt som det är en referens till en specifik person (författaren till evangeliet) och inte en allmän utsaga om alla kristustroende.

Grekiska

⁴⁴Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με, ⁴⁵καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ⁴⁶ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνη. ⁴⁷καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ φυλάξῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ⁴⁸ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ⁴⁹ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκεν τί εἶπω καὶ τί λαλήσω. ⁵⁰καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν. ἃ οὖν ἐγὼ λαλῶ, καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Bibel 2000

⁴⁴Jesus ropade: ”Den som tror på mig, han tror inte på mig utan på honom som har sänt mig, ⁴⁵och den som ser mig, han ser honom som har sänt mig. ⁴⁶Jag är ljuset som har kommit hit i världen för att ingen som tror på mig skall bli kvar i mörkret. ⁴⁷Om någon hör mina ord men inte tar vara på dem, så dömer inte jag honom, ty jag har inte kommit för att döma världen utan för att rädda världen. ⁴⁸Den som avvisar mig och inte tar emot mina ord, han har mött sin domare: det ord jag har talat skall döma honom på den sista dagen. ⁴⁹Ty jag har inte talat av mig själv, utan Fadern som har sänt mig har befallt mig vad jag skall säga och vad jag skall tala. ⁵⁰Och jag vet att hans befallning ger evigt liv. När jag talar talar jag så som Fadern har lärt mig.”

NT2026 provöversättning

⁴⁴Men Jesus utropade: »Den som tror på mig tror inte på mig utan på den som har sänt mig, ⁴⁵och den som ser mig ser den som har sänt mig. ⁴⁶Jag har kommit som ett ljus till världen, för att ingen som sätter sin tro till mig ska förbli i mörkret. ⁴⁷Och om någon hör mina ord men inte bevarar dem, dömer jag henne inte, för jag har inte kommit för att döma världen utan för att frälsa världen. ⁴⁸De som avvisar mig och inte tar emot mina ord har en som dömer dem: det ord som jag har talat ska döma dem på den sista dagen. ⁴⁹För jag har inte talat av mig själv, utan Fadern som har sänt mig, han har påbjudit mig vad jag ska säga och vad jag ska tala. ⁵⁰Och jag vet att hans påbud är evigt liv. Det jag talar, talar jag därför på det sätt som Fadern har sagt mig.«

Översättarkommentar

46. Det är egentligen bara B2000 som i svensk tradition har skrivit om *φῶς* till »ljuset« (bestämd form). Annars har det alltid stått »ett ljus« – och de engelska översättningarna har alla »a light« och inte »the light«.

49. Att översätta texten på ett sådant sätt att det blir Fadern som har »befallt« blir i kraftigaste laget. Det låter som en uttrycklig ordergivning. Det bakomliggande ordet i grekiskan är en viktig teologisk term hos Johannes, och det översätts oftast med »bud«. Här förekommer ordet i formuleringen *moi entolēn dedōken*, som skulle kunna översättas »han har gett mig (ett) bud (om vad jag ska säga)«. Men det svenska ordet »påbud« fångar nyanserna bättre än såväl »befallning« som »bud«. Därav formuleringen: »han har påbjudit mig vad jag ska säga och vad jag ska tala«.

50. Det är visserligen sant att Guds befallningar leder till evigt liv (för dem som lyder dem), men bäst är nog att hålla tolkningen så öppen som möjligt. Därav formuleringen »hans påbud är evigt liv«. Jämför översättningen att »hans befallning ger evigt liv« (B2000). Det blir mindre kategoriskt med tanken att det som han har påbjudit innebär evigt liv, och därmed lättare att förstå både v 49 och 50.

Grekiska

¹Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὗσαν [καὶ] διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ²ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παραστήτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῆσις πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ.

³Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ⁴οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, ⁵καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὃς ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς Χριστόν. ⁶ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ὑμᾶς. ⁷ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινες εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγοναν ἐν Χριστῷ.

Bibel 2000

¹Jag vill lägga ett gott ord för vår syster Foibe, som tjänar församlingen i Kenchreai. ²Ta emot henne i Herren på ett sätt som anstår de heliga. Hjälp henne med allt hon kan begära av er. Hon har själv varit ett stöd för många, också för mig.

³Hälsa Prisca och Aquila, mina medarbetare i Kristus Jesus. ⁴De har vågat livet för mig, och inte bara jag utan alla hednakristna församlingar tackar dem. ⁵Hälsa också församlingen som möts i deras hus. Hälsa min käre Epainetos, Asiens första gåva till Kristus. ⁶Hälsa Maria, som har arbetat mycket för er. ⁷Hälsa Andronikos och Junias, mina stamfränder och medfångar; de är högt ansedda som apostlar och har bekänt sig till Kristus före mig.

NT2026 provöversättning

¹Jag vill lägga ett gott ord för vår syster Foibe, som tjänar församlingen i Kenchreai. ²Ta emot henne i Herren på ett sätt som anstår de heliga och hjälp henne med allt hon kan behöva av er, för hon har själv varit ett stöd för många, också för mig.

³Hälsa Prisca och Aquila, mina medarbetare i Kristus Jesus, ⁴som riskerat sina liv för mig. Inte bara jag utan alla församlingarna bland folken tackar dem. ⁵Hälsa också församlingen som möts i deras hus. Hälsa min käre Epainetos, som är Asiens förstlingsfrukt till Kristus. ⁶Hälsa Maria, som har arbetat hårt för er.

⁷Hälsa Andronikos och Junia, mina stamfränder och medfångar, som är högt ansedda som apostlar, och som tillhörde Kristus före mig.

Översättarkommentar

- Ordagrant står det så här om Foibe: »som är diakon« (för/från församlingen i Kenchreai). Så exempelvis i NO2011, NRSV och NIV. Det är dock tveksamt om ordet »diakon« ska användas som en ämbets titel eller tjänstetitel så här tidigt. Därav den mer allmänna formuleringen »som tjänar församlingen«.
- Ordagrant »alla hedningarnas församlingar«. Det är här angeläget att undvika uttrycket »hednakristna«, vilket utgör en uppenbar anakronism (jfr B2000 och SFB15). Det mer literala »alla de andra folkens församlingar« är inte helt lyckat. Tanken är rimligtvis att det är församlingar som inte är grundade inom ramen för en synagoga eller annan sammanslutning av judar i diasporan. Översättningen »alla församlingarna bland folken« är ett försök att göra formuleringen så öppen och inkluderande som möjligt.
- Epainetos betraktas av Paulus som »Asiens förstlingsfrukt till Kristus«. Det grekiska ordet *aparchē* översätts därmed ordagrant. Se Rom 8:23; 11:16.
- Många översättningar, främst äldre, har översatt med »Junias«, men något sådant manligt namn finns inte belagt, medan Junia finns på mer än 250 antika inskriptioner i Rom. Bibelkommentatorer före 1200-talet tolkade för övrigt enhälligt grekiskans »Junian« (ackusativ) som en kvinna.

Det talas om att Andronikos och Junia är högt ansedda *en tois apostolois* (bland apostlarna). Den naturligaste tolkningen av prepositionsuttrycket är att de är högt ansedda inom skaran av apostlar. För Paulus är inte begreppet apostel knutet till föreställningen om »de tolv«. Paulus betraktar ju sig själv som apostel. Det är uppdragets karaktär och den gudomliga kallelsen att vara utsänd som konstituerar uppdraget. Översättningen »högt ansedda som apostlar« uttrycker att både Andronikos och Junia var apostlar (så Einheitsübersetzung och i sak även NRSV).

Grekiska

⁹Εγὼ Ἰωάννης, ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ. ¹⁰ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος ¹¹λεγοῦσης· ὁ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν.

¹²Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ, καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσαῖς ¹³καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἷόν ἀνθρώπου ἐνδεδυμένον ποδήρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσαῖν. ¹⁴Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἔριον λευκὸν ὡς χιῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρὸς ¹⁵καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένης καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν, ¹⁶καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτὰ καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὁξεῖα ἐκπορευομένη καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

¹⁷Καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρὸς, καὶ ἔθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ λέγων·

μὴ φοβοῦ· ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος ¹⁸καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ ἔχω τὰς κλείς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾄδου.

Bibel 2000

⁹Jag, Johannes, er broder som i Jesus delar lidandet, kungavärdigheten och uthålligheten med er, hade kommit till ön Patmos för Guds ords och Jesu vittnesbörds skull. ¹⁰Jag kom i hänryckning på Herrens dag och hörde bakom mig en stark röst, som en basun, ¹¹och den sade: ”Vad du ser, skriv det i en bok och skicka den till de sju församlingarna, till Efesos, Smyrna, Pergamon, Thyatira, Sardes, Filadelfia och Laodikeia.” ¹²Jag vände mig om för att se rösten som talade till mig. Och när jag vände mig om såg jag sju lampställ av guld, ¹³och mitt bland lampställen såg jag någon som var lik en människoson, i fotsid klädnad och med ett bälte av guld om bröstet. ¹⁴Hans huvud och hår var vitt som vit ull, som snö, och hans ögon var som eldslagor. ¹⁵Hans fötter liknade gyllene brons när den glöder i smältugnen, och hans röst var som rösten av stora vatten. ¹⁶I sin högra hand höll han sju stjärnor, och ur hans mun kom ett skarpt, tveeggat svärd, och hans ansikte var som solen när den lyser i sin kraft.

¹⁷När jag såg honom föll jag ner som död för hans fötter. Och han lade sin högra hand på mig och sade: ”Var inte rädd. Jag är den förste och den siste ¹⁸och den som lever. Jag var död, och se, jag lever i evigheters evighet, och jag har nycklarna till döden och dödsriket.

NT2026 provöversättning

⁹Jag, er broder Johannes som i Jesus delar lidandet, riket och uthålligheten med er, befann mig på ön Patmos för Guds ords och Jesu vittnesbörds skull. ¹⁰På Herrens dag kom Anden över mig, och bakom mig hörde jag en röst, stark som en trumpet, ¹¹som sa: »Skriv ner det du ser i en bokrulle och sänd den till de sju församlingarna, till Efesos, till Smyrna, till Pergamon, till Thyatira, till Sardes, till Filadelfia och till Laodikeia.« ¹²Jag vände mig om för att se vems röst som talade till mig. Och när jag vänt mig om såg jag sju lamphållare av guld ¹³och mitt ibland lamphållarna en som liknade en människoson, klädd i en fotsid dräkt och med ett guldbälte runt bröstet. ¹⁴Hans huvud och hår var vitt som ull, vitt som snö, och hans ögon var som flammande eld. ¹⁵Hans fötter liknade skinande brons som glöder i en smältugn, och hans röst var som dånet av stora vatten. ¹⁶I sin högra hand höll han sju stjärnor och ur hans mun kom ett skarpt tveeggat svärd, och hans ansikte var som solen när den skiner med all sin kraft.

¹⁷När jag såg honom föll jag ner som död för hans fötter, och han lade sin högra hand på mig och sa: »Var inte rädd. Jag är den förste och den siste ¹⁸och den som lever. Jag var död, men se, jag lever i all evighet och jag har nycklarna till Döden och Hades.

Översättarkommentar

10. *som en trumpet*. Alternativ översättning: »ett signalhorn«. Men grekiskans *salpingx* tycks motsvara hebreiskans *chatsotsrah*, »trumpet«, medan hebreiskans *shofar* motsvarar »horn«. Annars är det ordet »basun« som dominerar nordisk översättningstradition. Det grekiska ordet *salpingx* är en beteckning för ett metallinstrument som särskilt användes i militära sammanhang och för att signalera. En grekisktalande läsare skulle alltså inte tolka detta som en »basun«, som är den svenska beteckningen för en *shofar*, det judiska signalhorn som tillverkas av ett djurhorn och används vid exempelvis *rosh hashana* (det judiska nyåret).

15. *skinande brons*. Eller: »skinande koppar«, »blänkande brons/koppar«. Ordet *chalkolibanon* förekommer inte någon annanstans i antik grekisk litteratur utanför Uppenbarelseboken. Senare kristna författare var dessutom osäkra på vad det exakt betydde. En möjlig tolkningsnyckel tillhandahålls av Dan 10:6 (den GT-text som det tydligast anspelas på här). Det talar för att det rör sig om en skinande metall. Utifrån samtidens metallteknologi måste det då vara fråga om en metallegering av koppar, brons eller mässing.

18. *nycklarna till Döden och Hades*. Annan möjlig översättning: »Thanatos och Hades nycklar«. Den senare översättningen innebär en tolkning att det handlar om explicita referenser till de två döds gudarna: Thanatos, som var döden personifierad, och Hades, som härskade över dödsriket. En något vanligare tolkning är att förstå det som en referens till platser (tillstånd) snarare än personer. Därför väljer många översättningar följande lösning: »nycklarna till döden och dödsriket« så B2000 och KB1917). Provöversättningen laborerar med ett kompromissförslag: »nycklarna till Döden och Hades«. (Notera versalerna.) Eventuellt är formuleringen »nycklarna som hör till Döden och Hades« ännu öppnare.

Grekiska

¹⁴ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν. ¹⁵οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας ἐν ᾧ κράζομεν· ἀββα ὁ πατήρ. ¹⁶αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. ¹⁷εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.

Bibel 2000

¹⁴Alla som leds av ande från Gud är Guds söner. ¹⁵Ni har inte fått en ande som gör er till slavar så att ni måste leva i fruktan igen; ni har fått en ande som ger söners rätt så att vi kan ropa: ”Abba! Fader!” ¹⁶Anden själv vittnar tillsammans med vår ande om att vi är Guds barn. ¹⁷Men är vi barn, då är vi också arvingar, Guds arvingar och Kristi medarvingar, om vi delar hans lidande för att också få dela hans härlighet.

NT2026 provöversättning

¹⁴Alla som leds av Guds ande är ju Guds barn, ¹⁵för ni har inte fått den ande som gör er till slavar, så att ni åter måste leva i fruktan. Nej, ni har fått den ande som ger er barns rätt och som får oss att ropa: »Abba! Far!» ¹⁶Anden själv vittnar tillsammans med vår ande om att vi är Guds barn. ¹⁷Och är vi barn, är vi också arvingar, Guds arvingar och Kristi medarvingar; ja, om vi delar lidandet med honom ska vi också få dela härligheten med honom.

Översättarkommentar

14. *Guds barn*. Ordagrant: »Guds söner«. Den inkluderande översättningen barn är öppnare, men å andra sidan utgår textens bildspråk från de antika förutsättningarna gällande arvsrätt och (möjligen) adoption eller i var fall ett friköpande ur slaveri och ofrihet.

15. Här förekommer det grekiska ordet *hyothesia* (»sonskap« eller »söners rätt«) som kontrasteras mot *douleia* (»slaveri«). Grundbetydelsen av ordet *hyothesia* är ett antagande eller ett upptagande av någon som son/barn. Ordet adoption är i sammanhanget något anakronistiskt, men fångar ändå en viktig aspekt av vad det handlar om. Möjligen skulle det här gå att laborera med den tentativa översättningen »adopterade barns rätt«.

Redan i slutet av denna perikop (v 16–17), liksom även längre fram i avsnittet (v 21), blandas terminologin om »Guds söner« och »söners rätt« med uttrycket *tekna theou*, som bokstavligen betyder »Guds barn«. Dilemmat är att välja mellan en svensk översättning som fångar de associationer som brevmottagarna i Rom rimligtvis fick av Paulus ordval och ambitionen att ha ett så inkluderande språk som möjligt för alla som läser eller hör texten i dag. Det faktum att Jesus betraktades som »Guds son« gör att uttrycket »Guds söner« tydligare knyter an till identifikationen med Sonen och hans relation till Fadern. I Romarriket betraktades kejsaren som »Guds son« och det fanns en föreställning om att människorna var »Zeus (Jupiters) söner«. Dessutom utgjorde villkoren om arvsrätt i antiken att just sönerna hade en given fördel.

Kunskapen om vad det kunde innebära att vara »Guds son« i antiken måste kanske kommuniceras på annat sätt än genom själva översättningen, exempelvis genom en informativ fotnot. I denna provöversättning talas det här konsekvent om »Guds barn« och »barns rätt«. Valet av översättning just här motiveras alltså utifrån vilka associationer dessa uttryck ger dagens läsare och åhörare.

Grekiska

⁵³Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρην ἐκεῖθεν. ⁵⁴καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν· πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; ⁵⁵οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; ⁵⁶καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; ⁵⁷καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

Bibel 2000

⁵³När Jesus hade avslutat sina liknelser lämnade han trakten. ⁵⁴Han kom till sin hemstad, och där undervisade han i synagogan så att man häpnade och sade: ”Varifrån kommer den mannens visdom och underverk? ⁵⁵Är det inte snickarens son? Heter inte hans mor Maria och hans bröder Jakob och Josef och Simon och Judas? ⁵⁶Och bor inte alla hans systrar här hos oss? Varifrån har han då allt detta?” ⁵⁷Så blev han en stötsten för dem. Men Jesus sade till dem: ”En profet blir ringaktad bara i sin hemstad och i sitt hem.”

NT2026 provöversättning

⁵³När Jesus hade avslutat dessa liknelser bröt han upp därifrån. ⁵⁴Han kom till sin hemstad och undervisade i synagogan där, så att folket häpnade och sa: »Varifrån har den här mannen fått denna vishet och de kraftfulla handlingarna? ⁵⁵Är inte detta snickarens son? Heter inte hans mor Maria och hans bröder Jakob och Josef och Simon och Judas? ⁵⁶Och finns inte alla hans systrar här hos oss? Varifrån har han då fått allt detta?« ⁵⁷Så blev han en stötsten för dem. Men Jesus sa till dem: »En profet blir föraktad bara i sin hemstad och i sitt eget hus.«

Översättarkommentar

54. Ordet *patris* ordet betyder närmast »fädernestrakt«, »fädernestad«, men det låter ålderdomligt. Frågan är dessutom vad som faktiskt avses i sammanhanget. Översättningen »hemstad« (B2000) är lite problematisk, eftersom den stad som avses sannolikt är Nasaret och inte Kafarnaum, där Jesus enligt Matt 4:13 bor vid den aktuella tiden. »Födelsestad« går inte heller, eftersom Jesus enligt Matt 2:1 föddes i Betlehem. En annan variant är »barndomsstad«, men den formuleringen passar inte riktigt bra i den följande ordspråksmässiga formuleringen i v 57. Med andra ord fick det nu bli »hemstad« ändå, vilket trots allt många internationella översättningar också har. Detta exempel illustrerar på ett bra sätt det som ofta är översättarens dilemma.

I texten talas det om att Jesus undervisade »i synagogan där«. Ordagrant »i deras synagoga«. En liknande grekisk formulering förekommer också i Matt 4:23 och 9:25, där det talas om »deras synagoga«. Sådana formuleringar kan vara ett utslag av evangelieförfattarens perspektiv i en tid många decennier senare då synagoga kunde uppfattas som exklusivt judiska i den framväxande tidiga Kristusrörelsen.

Folket häpnade över den vishet som Jesus gav uttryck för, men också över »de kraftfulla handlingarna«. Det grekiska ordet är *dynamis* (i pluralis). Översättningen »underverk« (B2000) fångar inte nyanserna i ordvalet. Det finns andra grekiska ord som har påtagliga konnotationer av under och underverk. Här är det kraften i hans agerande som står i fokus. Jämför det gamla ordet »kraftgärningar« (KB1917) eller översättningarna »deeds of power« (NRSV) och »mektige gjerninger« (NO2011).

Den som har varit på ett bibliotek vet att det också kan fungera som en mötesplats. Visst sitter många enskilda och läser för sig själva, men lika ofta ses människor mötas i eller just utanför biblioteket. Biblioteket blir även en mötesplats med de världar som böckerna inbjuder till.

Bibeln beskrivs ofta som ett bibliotek med sina olika böcker. Lika sant är att beskriva Bibeln som en mötesplats. Där får vi möta Gud.

Häftet är en hjälp för dig som vill studera bibeltexten inför en predikan eller av rent intresse. Du finner texten på grekiska och på svenska från Bibel 2000 och NT2026-projektet. Det finns också en kommentar för fördjupning från översättningsdirektor Mikael Winninge efter varje textavsnitt.